

דף ק"מ

מרבובים ונתמעטו זכו בהם יורשים במועטים ונתרבו 90ק
למדנו במשנה, שמי שמת והניח נכסים לבניו ובנותיו, כשהנכסים מרובים הבנות יזונו והבנים יירשו. וכשהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים. הגמרא אומרת שפשוט שאם בשעת מיתה היו נכסים מרובים ונתמעטו, המזונות התייקרו או שהנכסים חסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו, כבר זכו בהם היורשים בשעת מיתת אביהם, והם נקראים נכסים מרובים, אלא שחסרו לכל אחד כפי חלקו הראוי לו. אולם מה הדין אם היו נכסים מועטים בשעת מיתה ונתרבו. האם הם קיימים ברשות היורשים וברשות היורשים השביחו, ויטלו את מותר נכסים העודף על מזונות בנות עד שיבגרו. או כיון שבשעת מיתה היו נכסים מועטים, היורשים הסתלקו? ומביאה הגמרא ראייה ממה שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים קודם שהעמידו בנות בדין³⁸⁰, מה שמכרו מכרו. וכיון שיש לבנים תפיסת יד בנכסים, אם נתרבו יש להם חלק בהם וזכותם בהם עומדת.

ה90ק אם אלמנה ממעטת בנכסים רבי ירמיה ישב לפני רבי אבהו ושאל אותו, מי או לא שמת והניח בנים ובנות ואלמנה³⁸¹, ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו. האם כיון שיש לאלמנה מזונות היא ממעטת, והנכסים נקראים נכסים מועטים³⁸². או שכיון שאילו נישאה לבעל אין לה מזונות אינה ממעטת, וזה כדין נכסים מרובים³⁸³.

את"ל שאלמנה ממעטת מה הדין בבת אשתו ואת"ל שאינה ממעטת מה הדין בבע"ח
אם תמצא לומר שכיון שאילו נישאה אין לה אינה ממעטת, האם בת אשתו ממעטת בנכסים. שמי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת, מוטל על היורשין לזון אותה. האם ממעטת שהרי אף אם נישאה אמם חייבים היורשים לזון את בתה. או שכיון ואם מתה הבת אין הבנים חייבים לתת לאם את המזונות, אינה ממעטת את הנכסים. ואם תמצא לומר שבת אשתו אינה ממעטת,

380 רשב"ם פירש שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין להגבות לבנות נכסים מועטים. ולר"י נראה שאפי' שהבנות תפסו או שב"ד הגבו להם אם האחים מכרו מכרו. והחילוק שיש בין נכסים מרובים לנכסים מועטים הוא שבנכסים מרובים יכולים למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטים אין יכולין למכור כלל לכתחלה. ועוד שבמרובים ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות, ובנכסים מועטים לא יזונו כלל. תוס'.

381 וצריכה לקבל מזונות מתנאי כתובה כל ימי אלמנותה.

382 והנפק"מ אם אלמנה ממעטת הבנים ישאלו והאלמנה תזון, ואם לא האלמנה והבנים יזונו יחד, אבל הבנות לא יפסידו במזונותיהן כלל בין שהרי בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין שנינו הבנות יזונו. או שנאמר שכשאינה ממעטת נקראים נכסים מרובין ואף על פי שנתעבה היום או למחר מלינשא הוא כמרובים ונתמעטו דשא' כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה. רשב"ם.

383 ואור"י שודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל הבנים שניהם שוים בנכסים. וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות שלא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות. והשאלה היא כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטים בשביל הבנות אם גם אלמנה ממעטת. תוס'.

מה הדין כשיש נכסים כדי החוב ומזון הבנות. האם כיון שיש לו זכות לגבות גם לאחר מיתה הוא ממעט. או כיון שהוא מחוסר גוביינא אינו ממעט, והבנים ובנות יזונו עד שעת טריפת בעל החוב וכשיטרוף הבנות יזונו ממה שנותר עד שיבגרו. ויש אומרים שרבי ירמיה שאל לצד שני, האם בעל חוב ממעט בנכסים בעל חוב. ואת"ל שממעט, האם בת אשתו שאילו מתה אין לה ממעטת בנכסים. ואת"ל שאינה ממעטת, האם אלמנתו ממעטת בנכסים.

אלמנתו בתו איזו קודמת

שואלת הגמרא, אם אין בנכסים אלא כמזון האלמה או הבת, אחת מהן ושתייהן תובעות מזונות בתנאי כתובה, איזו מהן תקדום? אמר לו רבי אבהו, שילך וישוב למחר. וכשבא אמר לו תפשוט דבר אחד, אלמנתו ובתו. ממה שאמר רבי אבא בשם רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחים בנכסים מועטים. וכמו שהבת ניוזנת והאחים ישאלו על הפתחים, האלמנה ניוזנת והבת תשאל על הפתחים.

הגמרא שואלת על מה ששנינו אדמון אומר בשביל שאני זכר, וזכותי גדולה הפסדתי. מהו יפוי הכח שיש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה? אמר אביי, אדמון אומר שהזכר יאמר האם בשביל שאני זכר ואני ראוי לעסוק בתורה הפסדתי?! אמר לו רבא, האם רק בן מי שעוסק בתורה יורש את אביו, וכן שאינו עוסק בתורה לא יירש?!³⁸⁴ אלא אמר רבא, שהוא יאמר האם בשביל שאני זכר ואני ראוי לירש בנכסים מרובים את הכל ואין לנקבה אלא מזונות, לא אפסיד בנכסים מועטים.

משנה

הניח בנים ובנות וטומטום³⁸⁵, בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות, נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים. הזכרים דוחין אותו.

הא' אם ילדה אשתי זכר יטול מנה מי שחילק נכסיו ואמר אם אשתי תלד זכר יטול וילדה זכר יטול מ' מנה³⁸⁶, וילדה זכר, אותו הזכר יטול מנה כמו

שאביו אמר. אם האב אמר אם אשתי תלד נקבה תטול מאתים, אם ילדה נקבה נוטלת מאתים. אם אמר אם תלד זכר יטול מנה, ואם תלד נקבה תטול מאתים, וילדה זכר או שילדה נקבה³⁸⁷. הזכר נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים. ילדה טומטום אינו נוטל, מפני שהוא נחשב בריה בפני עצמה. אם אמר כל מה שתלד

384 ואע"פ שא' לקמן מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא הוא רק לענין מצוה אבל לענין דין אין לחלק בין העוסקים בתורה ללא עוסקים. תוס'.

385 אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות והוא ספק זכר ספק נקבה ויש מ"ד שהוא ספק בריה ודוחים אותו ואין לו לא כזכר ולא כנקבה. רשב"ם.

386 ומצוה לקיים דברי המת או בריא וזיכה לו על ידי אחר. רשב"ם.

387 כלומר זכר או נקבה כמו שאמר האב זכר נוטל מנה אם יולד זכר, נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה. רשב"ם.

אשתי יטול הרי זה יטול. ואם אין שם יורש אלא הוא, אותו הטומטום, יורש את הכל³⁸⁸.

גמרא

הגמרא שואלת, האם המשנה אומרת שבנכסים מרובים הבנים דוחים את הטומטום והוא נוטל מזונות כבת, הרי שנינו בסיפא של המשנה ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת מפני שהוא 'בריה' בפני עצמה? אמר אביי, כוונת המשנה שהבנים דוחים אותו אצל הנקבות ואין לו גם עם הנקבות.

רבא אמר בנכסים מרובים הבנים דוחים ורבא אמר, שבנכסים מרובים הבנים דוחים אותו ויש לו והסיפא היא כרשב"ג. אותו ויש לו³⁸⁹. והסיפא שסוברת טומטום הוא 'בריה' היא כדברי רבן שמעון בן גמליאל. ששנינו, כיצד מערימין על הבכור? מבכרת שהיתה מעוברת, אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים. ילדה שני זכרים, אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין. ילדה שתי נקבות, אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין. ילדה טומטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן³⁹⁰. מפני שהטומטום הוא 'בריה' לא זכר ולא נקבה, ולא תחול עליהם קדושה.

טומטום יורש כבן וניזון כבת ראוי לירש ואין לו ראוי ליזון ואין לו יורש, שבזמן שהנכסים מועטים הוא יורש כבן ששואלין על הפתחים, שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים עד שיביא ראייה. ובנכסים מרובים הזכרים דוחים אותו אצל הנקבות, ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא. אבל לאביי מהו ניזון כבת, הרי אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות? עונה הגמרא, והרי גם לרבא מהו יורש כבן? אלא יש לומר שהוא ראוי לירש ואין לו, וכן לאביי הוא ראוי להיות זון ואין לו.

388 אע"ג שהוא בריה רק כשיש בנים ובנות וכ"א דוחה אותו, ואין לו לא כבן ולא כבת משום שהוא בריה. אבל כשאין יורש אלא הוא יצא מכלל "בן אין לו" עיין עליו, "אם אין לו בת" עיין עליה. או משום שהוא נקרא "הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה". רשב"ם.

389 ממה נפשך שהוא ספק זכר ספק נקבה ויטול כפחות שבהן, ואינו 'בריה' בפני עצמה. ומה ששנינו שבנכסים מועטים הנקבות דוחות אותו אצל הזכרים, חייבים לומר שדוחים אותו ואין לו. רשב"ם.

390 ולא תחול עליהם קדושת שלמים ועולה במעי אמן, ולא קדושת בכור בפטירת רחם שלא קוראים בו "הזכר תקדיש". רשב"ם.